

dessa. Ett folk, sådant som det Franska, har icke att misströsta om sin framtid. Dess regeneration räknar nu först ett halft sekel; och, vi upprepa det, historien visar oss intet folk, som på en så kort tid skulle hafva öfvergått till ett nytt stadgadt samhällsskick. Men förrän detta vunnit fast bestånd, kan icke heller en ny litteratur uppblomstra.

J. V. S.

16 SKYLDIGA FÖRKLARINGAR.

Litteraturblad n:o 5, maj 1855

Vi äro icke sinnade i oträngdt mål i någon polemik med respp. Tidningar, emedan sådant skulle inskränka bladets utrymme, och emedan tidningspolemiken här i landet vanligen föres så uselt, med personliga anfall i st. för bevisning. Aktningen för andras meningar bjuder oss dock, att icke lemna deras anmärkningar mot våra påståenden utan all uppmärksamhet. Men om våra förklaringar blifva ganska korta, bedja vi Herrar anmärkare hålla oss ursäktade.

Vi beklaga, att vi genast i början hafva att tillbakavisa ett det mest skamlösa personliga anfall, senare årens tidningspolemik haft att förete.

En insändare med signaturen -* har nemligen i Åbo Tidningar N:o 34, 35 och 36 låtit införa en artikel: »Också ett ord om det Kejsrerliga Finska Hushållningssällskapet.» Artikeln skulle vi lemna fullkomligt i sitt värde – om den eger något sådant. Ty det ringa Förf. i sak har att anföra mot våra yttrade åsigter om Hushållningssällskap i landet, förtjenar just intet genmäle. Men då vi äro skyldige att försvara oss mot hans, heder och ära förnärmande anfall, torde man anse oss förpligtade att äfven försvara de åsigter, vi i frågan framställt, – och vi börja derföre härmed.

I hufvudsaken synes Förf. vara med oss ense. Han medgifver, att Hushållningssällskapets verksamhet, ehuru blott »under de tre, fyra senast framflutna åren» företett »ett visst famlande, en osäkerhet,» och att detsamma »måste och behöfver reformeras.» Likaså vill Förf., att filialsällskap skola inrättas, »ehuru egentligen arbetande för vissa egendomliga lokalnäringsars uppkomst och flor.»

Läsaren torde erinra sig, att vi yrkat, det Hushållningssällskapet borde upphöra såsom ett hela landet omfattande Sällskap men icke såsom Institut, såsom föreningspunkt för de skilda hushållningssällskapen. Vi lemnade i öfrigt dess möjliga inrättning derhän; men yttrade den åsigt, att om en högre skola för lantbruk och öfriga näringar kunde fylla behofvet, rätta orten för ett sådant Institut vore den, der Universitetet finnes.

Förf. är af annan tanke. Hushållningssällskapet skall såsom sådant fortfara, och det i Åbo. Hufvudsak i dess reformerande är, att det får en orförande, som icke är bosatt i Åbo, utan tre gånger om året presiderar vid allmänna mötena, en sekreterare, som Kejs. Senaten bland tre af Sällskapet föreslagna kandidater utnämner, hvarjemte ärendenas gång inom Sällskapet bör förenklas. Sedan detta är gjordt, och filialsällskapena uppstått, skola de alla »samverka, att på sedligt varaktigt grund uppbringa landets produktionsförmåga till högsta möjliga fullkomning.»

Om en sådan Hushållningssällskapets verksamhet att »befrämja och hägna de sedliga elementer, hvarpå allt varaktigt välstånd måste grundas,» talar Förf. mycket. För honom »står det fast,» att allt, hvad som sedan Adam Smith's tid gjorts för nationalrikedomens tillväxt, varit fördeladt, »då det ej varit byggdt tillika på religiös, sedlig och intellektuel grund.» Han är, som man finner en varm sanningens och det rättas apostel – den yppersta blifvande ordförande för Hushållningssällskapet! »Hvad vi egentligen behöfva» säger han »är ett gemensamt Hushållningssällskap, så inrättadt, att det under ledning af personligheter, som för sina kunskaper, sin samhällsställning, och sina medborgerliga dygder framstå om mängden, kan i alla grenar af hushållningen i landet verka derhän, att icke allenast en allmännare håg och ett verksammare intresse för dessa fredliga yrken väckes och vaknar, och att de landtmannanärningar, som naturligen bäst passa för hvarje landsort och der med största framgång kunna fortgå, uppkomma och lifvas, utan ock att sällskapet från sitt håll befrämjar och hägnar de sedliga elementer, hvarpå allt varaktigt välstånd måste grundas.» Och ytterligare: Sällskapet »skall i första rummet egna sin verksamhet deråt, att hos den tjänande och arbetande klassen utveckla de frön till sedlig fullkomning, som hos hvarje folk under olika former framstå, och sedan i ekonomiskt hänseende omfatta alla slags landtmanna närningar och särskilt dem, som utgöra föremål för husfliten och familjelifvets underhållande, såsom grundvalen till ett samhälles religiösa och moraliska bestånd och trefnad.» »Ett hushållningssällskap med denna omfattning och bestämmelse, bör utöfva en välgörande inflytelse. Allmänna åtgärder, som hafva till föremål fattigvård, sundhetspolis, näringsfrihet, besuttenhet, jordklyfningar m. m. ligga inom detta intressanta och vidsträckta område; till deras ändliga (?) resultater äro de af vida större inflytelse å utvecklingen äfven af hvarje lands materiella krafter, än alla förbättringar i plöjningskonsten och växelbruket» o. s. v.

Äfven för tankens och ordets frihet är denna Förf. den varmaste ifrare. »Och just för det vi åt denna ordets och tankens frihet inrymma en så stor betydelse,» säger han, »just derföre tro vi, att hushållningssällskapet bör kvarblifva å den ort, der det redan finnes.» Lyckliga Åbo, hem för ordets och tankens frihet! Hvem erinrar sig här icke talet och omröstningen den 1:a November 1854?

Vi torde icke behöfva aflägga någon högtidlig försäkran, att ordets och tankens frihet, att religiös, sedlig, intellektuel förädling äro och alltid varit oss dyrbara. Men vi måste bekänna, att det icke kunnat falla oss in att uppställa den senare som hufvudföremål för ett landthushållningssällskaps bemödanden, eller att söka den förra företrädesvis i Åbo. Att ett sådant sällskap arbetar för folkskolors och särskildt för landtbruksskolors inrättande, att det tillser, att lärjungarne vid desamma erhålla äfven religiös undervisning och i sedligt hänseende vårdas – allt detta kunna vi väl förstå; likaså att sällskapet kan verka godt t. ex. för fattigvårdens reglerande, att det bör göra, hvad det kan, för handslöjdernas uppmuntrande, ja att afhandlingar om näringsfrihet, besuttenhet o. s. v. med all fördel kunna läsas i sällskapets handlingar. Men hvarken för oss eller, som vi tro, för någon annan, icke ens på allvar för Förf. sjelf, allt det ordsvammel hvarmed han uppträder oaktadt, kan det göras begripligt och antagligt, att ett Hushållningssällskap i Finland skulle hafva något angelägnare ändamål, än jordbrukets upphjelpande. Åtminstone vore det lika förvändt, som Förf:s hela demonstration är, att gifva detta namn åt ett Bibelsällskap eller åt

ett Sällskap för folkbildningens främjande; äfvensom ett sällskap af sistnämnda art skulle erfordra helt andra krafter, än den af Förf. projekterade Ordförandens, hvilka än hans »sambällsställning, kunskaper och medborgerliga dygder» må vara.

Det var, som läsaren erinrar sig, den jemförelsevis ringa verksamheten för ett förbättrade jordbruk hos Finska Hushållningssällskapet, vi i detta blad klandrade, eller rättare endast framställde såsom skäl för inrättande af flera landthushållningssällskap. Att vår framställning icke saknade foga, sluta vi äfven deraf, att flera bland sällskapets mest insigtsfulla medlemmar skänkt dess tendens sitt bifall. Att den var hofsam, våga vi vidhålla¹. Vi lade förhållandet icke Sällskapet eller dess Utskott till last. Vi sökte förklara det ur förhandenvarande omständigheter, hvilka Sällskapet icke kunnat ändra, främst ur den, att Sällskapets sammanträden icke kunna bevistas af ledamöter, bosatta på 20 till 80 mils afstånd från samlingsorten. Vår tadtare bygger stora förhoppningar på den nya ordföranden. Vi kunna icke dela dem. Det är blott genom mångas förenade krafter framgång kan väntas. Och hufvudsak är, att endast genom allas deltagande i Sällskapets förhandlingar och verksamhet allmänt intresse för dess ändamål kan åstadkommas.

Mot vår bevisning i detta hänseende har Förf. intet anfört. Han visar icke, att vi underlåtit nämna något af, hvad Hushållningssällskapet under senaste 30 år gjort för jordbrukets främjande – ehuru vi visst icke själfva tilltro oss hafva anfört allt, och för vårt ändamål var nog, om vi ingenting väsentligt uteglömt. Han söker icke heller visa, på hvad sätt ett allmännare deltagande för Sällskapets ändamål skall hos dess ledamöter kunna väckas, om man icke hit vill räkna hans förslag, att ett möte skall hållas »Marietiden, då man i vårt land utan synnerliga kostnader och svårigheter kan från de aflägsnaste landsändar inkomma» – till Åbo förmodligen. Af ofvan citerade anföranden finner man, att Förf. själf anser en allmännare håg och ett verksammare intresse för väsentliga. De skola af Sällskapet väckas. Huru? I följd af Förf:s föreslagna reformer förmodligen? Kanske får man då antaga, att de föreslagna filialsällskapen skola utgöra medel härtill. Men detta medel är detsamma, som vi sökt förorda. Ty namnet gör här ingen skillnad.

Hvad Hushållningssällskapets verksamhet för jordbruket angår, slår Förf. in en högst originel väg. Han förnekar helt enkelt, att Sällskapet speciellt bör befatta sig med hela saken. Sådant »är agronomernas och landbruksinstituternas sak.» Hvarifrån skola då dessa komma? Det är svårt, att ur Förf:s orediga framställning sluta, om det är sådana instituter han kallar »filialstiftelser,» eller om med dessa senare böra förstås »filialsällskap,» i hvilket fall åt dessa »den praktiska utvecklingen af jordbruket skulle öfverlåtas.» Är hans mening sådan, så hafva vi nöjet se honom äfven häri understöda våra yrkanden. Men han säger åter på annat, ofvan anfördt ställe, att filialsällskapen egentligen skola arbeta för vissa lokalnärings uppkomst, och i sådant fall är åter jordbruket utan andel i Förf:s storartade framtidsplaner.

Dock noga ansedt, behöfver det inhemska jordbruket ingen särskild omvårdnad. Sädesproduktionens framsteg skola icke vara så nedsläen-

¹ Vår antagonist synes åtminstone hafva bort hålla oss räkning för underlåtenheten, att med strängare hand vidröra den beryktade balansen och dess än mera beryktade afskrifvande. Han lägger oss till last, att icke hafva nämnt namn sådana som Winter, Wibeli, Falck, Mannerheim, Willebrand, Kingelin, hvilka med beröm kunnat nämnas. Vi tro att med lika skäl ett dussin andra namn icke bort glömmas, om vi skrifvit Sällskapets historia. Hvarföre vi nämnde blott några Universitetsmän, framgår ju klart ur dithörande sammanhang i vår artikel.

de, som vi uppgifvit. Vi citerade för vår uppgift Rein's Statistik. Vår öfvertygelse i ämnet har dock stöd af flera specialundersökningar. Så af en framställning rörande Kuopio län i tidningen Saima, der beräkningen grundas på jmförelsen mellan äldre och nyare landtmätarekartor och jordbeskrifningar; så äfven af sockenbeskrifningar i Suomi införda, äfven från sydvestra Finland. Det var också icke fallet, att endast kustorterna fordom hade spanmål till afsättning på Sverige. Från Savolaks t. ex. såldes ännu för 40 å 50 år tillbaka betydligt spanmål till kuststäderna isynnerhet de Österbottniska. Herr antagonisten sätter sig 10 äfven i detta fall öfver all bevisning. Han inrymmer i stället i sin mångskiftande artikel en indelning af landet efter, hvad han anser för särskilda landsorters olika naturliga näringsfång. Denna indelning, som i öfrigt kan vara temligen i sakens förhållande grundad, innehåller ingenting nytt och bevisar ingenting. Så länge inga lättare kommunikationer i landet finnas, måste hvarje landsort, med undantag möjligen för dem, som hafva sjökommunikation med Ryssland eller ligga nära sydöstra gränsen, odla säd för eget behof. Öfverallt måste jordbruk drifvas, äfven der boskapsskötseln genom rikligare sommarbete är mera gynnad. Så t. ex. har en stor del af Savolaks brist på naturlig äng, 20 och äfven i Karelen utgöra kärrängar den vida största delen. Uti ingendera landskapet kan derföre ängsodling och åkerbruk umbäras. Säkra data gifva dessutom vid handen, att svedjemarkens bördighet och areal derstädes år från år aftager, medan åkerbruket är i jemnt stigande. Till och med i norra och nordöstra Österbotten tilltager sädesodlingen, i samma mon klimatet mildras. Och det fordras icke stor insigt, för att veta, att det vore en lycka för dessa landsorter, om jordbruket kunde uttränga tjarubrännningen, hvilken är den minst lönande landtmannarörelse, i landet bedrifves. Bladh i Hushålln:s- 30 Sällskapets Handlingar och Böcker i sin skrift om Skogarnes vård hafva klarligen framlagt hithörande bevisning. Ett filialsällskap i Österbotten skulle, vi tro det, lika illa använda sina bemödanden att uppmuntra tjarubrännning, som ett dylikt i t. ex. Wiborgs län att främja forbondsrörelsen. På båda orterna är och förblir alltså jordbruket hufvudnäringen. Äfven på de orter i Tavastland, der linodlingen är hemmastadd, fordrar dess utvidgning förbättrad jordbruk så mycket mer, som linet bland vexter odlade i Finland är den, som mest utmagrar jorden. Också kyttandet måste förr eller senare lemna rum för ett ordnad åkerbruk, om icke kyttländerna, sedan all kärrjord blifvit bortbränd, skola lemnas till ödemarker, sådana man redan ser dem, der 40 kärrjordslagret varit ringa. Med ett ord, hvart man än i Finland vänder sin blick, öfverallt är och förblir jordbruket hufvudnäringen. Hvad i en framtid konkurrensen med Ryssland kan verka till boskapsskötseln företräde framför sädesodlingen, är svårt att afgöra. Men sjelffallet är, att en förbättrad boskapsskötsel i vårt land förutsätter ängsodling och vixelbruk i en eller annan form.

Antingen således de nya, äfven af Förf. förordade lanthushållnings-sällskapen erhålla detta namn eller kallas filialhushållningssällskap, måste jordbrukets förkofran komma att utgöra hufvudföremålet för deras verksamhet.

50 Förf. synes med en viss förkärlek betrakta de s. k. binäringarne och husfliten, handelslöjderna, och ställer dessa i närmare förbindelse med ett sedligt familjelif. Det är nu visserligen önskligt, att i många landsorter handelslöjd vore mera idkad, än den är. Isynnerhet är det beklagligt, att en så stor del af den tillvexande lösa befolkningen förlefver vintern utan arbete och utan bröd. Vår öfvertygelse är dock,

att ett stigande jordbruk är det enda rätt verksamma botemedlet. Jordbruket har alltid ansetts vara och är obestridligt den näring, som bäst föranleder och bibehåller ett sedligt familjelif. Endast i den mon detsamma utvecklas, kan jorden delas, och en större folkmängd komma till delaktighet i den besuttnes äfven andligen upplyftande lif och omsorger. Vid uppmuntrande af handslöjd har man alltid att befara, att dess idkare genom fabriksarbetet och maskinerna göras brödlösa. I bästa fall arbetar man mot sakernas ordning, enligt hvilken arbetets delning länder till allas fördel. Äfven Finska bonden, som förut sjelf förfärdigat alla sina redskap, allt sitt husgeråd, köper nu mycket af båda slagen färdigt, bättre och billigare, än det hemgjorda. Der jordbruk och boskapsskötsel drifvas med insigt och omtanke, der gifva de träget arbete året om.

10

Annat är förhållandet i länder, der jordens delning gått längre, och der handarbete skötes fabriksmässigt jemte ett inskränkt jordbruk. Äfven i vårt land finnes exempel på handslöjd i denna form; och den har åtminstone fördelen, att arbetaren icke behöfver tänka på förlagskapital och sörja för afsättningen. Men företag af detta slag lemnas, såsom erfarenheten lärt, säkrast åt den enskilda spekulationen. Hushållningssällskapets bemödanden för linnespånad och väfnad och dess garnförsäljning synes hafva varit ett lärospån i detta hänseende, att döma af klagan öfver denna slöjds aftagande i Sällskapets årsberättelser.

20

Det vore en glädje att kunna här sluta detta bemötande. På sin höjd kunde ännu ett oskadligt löje åt vår Förf:s högvisa statsmannaton i förening med hans högst hvardagliga åsigtter och åt hans orediga framställning och språk, som svallar af stora ord och hopplockande citater, här vara på sin plats. Den läsare som icke sett artikeln i Åbo Tidningar, har ett profstycke för ögonen i den famösa Sparbanksartikeln i Helsingfors Tidningar, hvilken genom tankar, framställningssätt och språk och, till öfverflöd genom samma signatur visar sig hafva samma författare. Isynnerhet äro citationerna ofta kostliga, och det synbara bemödandet att få dem inpassade i texten gör dem till verkliga »fattigdomsbevis», som det i universitetsspråket heter om hopletade citater, hvilka utan att något upplysa eller bevisa stå der endast för att gifva det hela en anstrykning af lärdom, men i den kunniges ögon tillkännagifva brist derpå.

30

Men det är oss tyvärr icke tillåtet att med löjet på läpparne taga afsked af Förf. Beskyllningar, som röra heder och ära, fordra att allvarligare bemötas.

40

Undertecknad går med tystnad förbi de epiteter »Goliath» och »Briareus,» med hvilka han af denna Författare hedras. Jag nämner endast, att jag af honom kallas »slingrande», »oärlig,» en »intrigant», en »ond dæmon» m. m., att artikeln i detta blad *Om Hushållningssällskap i Finland* förklaras vara »ett pasqvill» säges utgå från en »materiel, bitter, hånande ståndpunkt» o. s. v. – Ty för mitt försvar i dessa delar är det tillräckligt, att jag hänvisar till den ifrågavarande artikeln. Och att den, som under en feg anonymitet öfverhopar mig med dessa smädeord, alls ingenting anför, för att gifva dem ens ett sken af sanning, gör det mig lika omöjligt att mot dem särskildt försvara mig, som jag hoppas hvarje hederlig man i mitt fädernesland skall anse det obehöfligt.

50

Likaså då denne »i det milda vettets salonger hyfsade» angripare, med hänvisning till tidningen Saima och detta blad, säger min »ten-

dens» som publicist hafva varit »att nedsätta och omkullstörta det gamla, det bestående,» är det nog, att jag förklarar denna beskyllning för, hvad den är, för en simpel osanning. Det är en känd väg till uppkomst, att politiskt förkättra hvarje olika tänkande, hela samhällsklasser, ja ett helt folk, der sig göra låter. Må vi för vårt fäderneslands lycka hoppas, att denna väg skall finnas stängd, och att den, som vågar beträda densamma, så skall stämplas af det allmänna föraktet, att ingen vill följa hans spår.

10 Men angriparen gör en insinuation, som för mängden af läsare otydlig blott låter dem förstå, att jag uppträdt ledd af egennyttiga beräkningar, och angående hvilken jag nödgas anföra flera ord. Denna insinuation öfversatt i tydliga ord innebär: Åtskilliga Hushållningssällskapets ledamöter önska att se ledningen af Sällskapets angelägenheter öfverflyttad till Helsingfors, och man har för plan att kalla undertecknad till sekreterareplatsen. Det är således af låg beräkning jag sökt visa, att Sällskapets förflutna verksamhet icke motsvarar dess bestämmelse!

Kanske kunde det vara nog, om jag svarade, må mitt förflutna lif bevisa, hvad jag gjort för, hvad man vanligen menar med framkomst i världen.

20 Men mitt lif är för ringa, för att vara andra än mina vänner bekant. Och beskyllningen är öppen och direkt; må då äfven svaret vara det.

Må alltså den träda fram, som kan anföra, att jag gjort ett steg eller talat ett ord, för att komma till sagde föga lockande plats. De Sällskapets ledamöter, hvilka välvilligt uppmanat mig att söka densamma, har jag öppet svarat, att jag saknade nödiga insigter, och att jag vore för gammal att inträda på ny bara; men då man försäkrade mig, att praktisk erfarenhet i landtbruket icke vore för befattningen erforderlig, att någon förmåga att föra pennan och studium af hithörande litteratur gjorde tillfyllest, gaf jag verkligen mitt löfte, att vid 30 blifvande ledighet ansöka tjensten. Något förbehåll angående ledningens öfverflyttande till Helsingfors kom dervid icke i fråga, och att en sådan plan funnits, var mig, så vidt jag kan erinra mig, vid den tiden obekant. Sedermera har jag, då 1 Nov. 1854 val af ny Sekreterare blef på ett år uppskjutet, af skäl, för hvilka jag *här* icke torde behöfva redogöra, återtagit sagde löfte.

40 Detta är historien om mitt enskilda intresse i frågan. Utan all egenkärlek kan jag väl önska, att min angripare må i sitt offentliga lif hafva handlat lika litet egennyttigt. Vid den flygtigaste blick på, hvad jag yrkar: att nemligen *Hushållningssällskapet borde som sådant upphöra*, och flera mindre landthushållningssällskap inrättas, torde också hvar och en funnit, att detta yrkande är fullkomligt stridande mot mitt förmenta intresse. Ty det är klart, att om i stället ett Institut i hvilken form som helst skulle uppstå, intet *val* till befattningar vid detsamma kunde komma i fråga. Det är alltså endast i en oblyg beräkning på den läsande allmänhetens blindhet eller obekantskap med, hvad jag i frågan anført, min angripare kunnat framkomma med sin förnedrande insinuation.

50 Uppenbart vänder sig samma Förf. mot mig i en artikel »Ytterligare om Sparbanker och Sparkassor» i H:fors Tidningar N:o 40 & 41, i den tro, att jag vore författare till artikeln »Om Patriarkalism» i samma tidning. Emedan många personer i hufvudstaden synas hafva delat denna förmodan, begagnar jag här tillfället förklara, att jag icke kann tillägna mig äran af författareskapet till sistnämnda, väl skrifna artikel. Anonymt skriftställeri är dessutom icke min sak.

Med stor ledsnad har jag tagit läsarens tålmod i anspråk för en

framställning, som rörer min obetydliga person. Jag hoppas dock, att ingen skall tadla den ömtålighet, som förmått mig att tillbakavisa ett ärekränkande anfall.

J. V. S.

17 UTI NÅGON SENARE NUMMER AF ÅBO UNDERRÄTTELSE ...

Litteraturblad n:o 5, maj 1855

10

Uti någon senare nummer af Åbo Underrättelser, hvilken vi för ögonblicket icke hafva till hands, har en Insändare med några raska tag sökt nedslå det i N:o 4 af vårt blad framställda förslag till »vexelbrukets allmänna införande i Finland.»

Det väsentliga denna Ins. anför, är den i vår artikel icke beräknade kostnaden för ökad ladugård, nytt fähus och nya hölador.

Hvad första punkten angår, är det visserligen ett fel, att vi icke afräknat något af höskörden för uppöföndet af kalfvar och ungnöt. Men Ins. räknar uppenbarligen orätt, då han menar, att emedan 1861 timotheiskörden antages till 2 200 L \mathfrak{R} , vår beräkning förutsätter 11 kor på hemmanet utöfver antalet 1855. Ty den vanliga utfodringen af hö är så knapp, att minst 75 L \mathfrak{R} timothei kunna beräknas såsom tillskott i utfodringen för hvarje ko. Antaget att antalet 1855 varit sju, finnes således öfverskott: 1858. 275 L \mathfrak{R} , 1859. 675 L \mathfrak{R} , 1860. 1 075 L \mathfrak{R} och 1861. 1 475 L \mathfrak{R} eller födan för ytterligare sju kor. Om nu egaren skulle nödgats köpa äfven fyra af dessa kor och sålunda på 7 år göra en skuld af 60 å 70 Rbl S:r, och om från den beräknade smörafkastningen afräknas ett belopp, motsvarande höåtgången för uppöföndet af tre kor, så torde detta deficit icke komma att utgöra något öfverstigligt hinder för öfvergången till vexelbruk.

20

30

För ett nytt fähus beräknar Ins. en kostnad af S:r-Rbl 600. – På ett hemman så litet, som det för hvilket förslaget är beräknadt, torde hela åbyggnaden knappt nog kosta denna summa. Förutsatt att hemmanet har nödig timmerskog, torde fähuset kunna byggas med lika liten kostnad och skuldsättning, som bonden i öfrigt förnyar sin åbyggnad. Timmerarbetet kan ske och sker vanligen på tider, då menföret hindrar alla körslor, och forslingen af stock m. m. blir, fördelad på 3 å 4 år, ingen stor tunga. Det samma gäller om kostnaden för lador Förf. hade kunnat tillägga uppköpet af häst efter 8 å 9 år, med tiden förhöjd kostnad för redskap m. m. Men vi tro att hvarje bonde med utsigt till en så betydlig ökad afkastning, skall finna utväg för dessa kostnaders betäckande.

40

Finnes allsingen odlingsmark och måste genast äng upplöjas, blir öfvergången långsammare naturligtvis. De tvifvelsmål Ins. i öfrigt uppkastat lemna vi derhän, tills han eller någon annan anför positiva data, som kunna något i sak upplysa.

I sitt slutpåstående, att högre bildning är ett hufvudvilkor för all reform, har Ins. otvifvelaktigt rätt. Men vi skulle tro, att bland allmogen redan finnes en och annan så bildad man, att han med lära och exempel kan främja sina medbröders bildning. Och för sådane män är vårt förslag beräknadt.

50

J. V. S.